

των, οἳ τινες ἐδίδαξαν εἰς Ἀθήνας, ἦτο Δαμάσκιος ὁ Δαμασκη-
νός, ὃς τις μὲ φρητιώδη φαντασίαν εἶχεν οὖν λαμπρόν· ὄυπα-
ρεσούμενος μὲ τοῦ Προκλου τὴν τῆς μιᾶς ἀρχῆς εἰς πολ-
λὰς ὑποτελεῖς κατὰ τμήσιν (τὴν τριάδα τῶν τριάδων) ἐ-
προσπάθησε νὰ τὰ ἀναγάγῃ ὅλα εἰς τὴν μονάδα, ἐκατάλα-
βεν ὅπως τὸ δυσδίακτον ἰδέας ἀπολύτου τινος πραγμα-
τικῆς ἀρχῆς, καὶ ἐβεβαίουνεν ὅτι τὸ νοητὸν καὶ ἀπόλυτον
εἶν δύναται νὰ καταληφθῇ κατ' ἑαυτὸ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον,
ἀλλὰ μόνον ἀναλογικῶς καὶ συμβολικῶς διὰ τῆς εἰς πολ-
λὰς ἰδέας ἀναλύσεως (Δαμάσκιος Περί ἀρχῶν Βολφίου Ἀ-
νέκδοτα 3. Β'. Σελ. 232). Ὁ Δαμάσκιος μετὰ τοῦ Σιμ-
πλικίου καὶ ἄλλων, διὰ θρασείματος τοῦ αὐτοκράτορος
Ἰουστινιανοῦ παυσόντων τῶν εἰδωλωλατρικῶν μαθημάτων,
κατέφυγαν εἰς Περσίαν κατὰ τὸ 529. Καὶ ὑπέσρεψαν μὲν
τὸ 533, ἀλλ' ὁ κυριώτερος σκοπὸς ταύτης τῆς φιλοσο-
φίας, ἣτις εἶχεν ἐξαπλωθῆν τόσο πολὺ καὶ κατ' ὀλέγου
ἄρχισε νὰ εἰσχωρῇ καὶ εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ὑπὲρ τῆς εὐ-
σεβείας φιλοσοφησάντων, κατ' ὀλίγον ἐχάθη καὶ ἐξαλείφθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Φιλοσοφία τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων.

§. 224.

Η' εἰς Χριστὸν ἱερὰ πίσις ἀπέκτησε κατ' ὀλίγον ὀπαδοὺς
καὶ πρεσβυτάς ἀπὸ τὰ διάφορα ἔθνη, καὶ πολλοὺς εἰδήμο-
νας τῆς φιλοσοφίας. Ἡ σύγκαιρος γνωριμία διδασκάλων τι-

νῶν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, ἡ χρεια τῆς διδασκαλί-
ας καὶ τῆς πραγατεύσεως τῆς εὐσεβείας κατὰ τῶν ἔθνικῶν
φιλοσόφων, ἡ χρεια τοῦ νὰ ἀναπτύξωσι περισσότερον τὰ
μαθήματα ταύτης, ἐγέννησαν κατ' ὀλίγον χριστιανικὴν τινὰ
ιεράν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν· εἰσῆλθαν λοιπὸν καὶ γινώ-
μαι τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας εἰς τὰ συγράμματα τῶν πατέ-
ρων ὡς ὕλη καὶ ζώπυρον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς φιλοσοφι-
κῆς ἐρεῦνης.

§. 225. Ἡ Χριστιανικὴ πίσις διὰ τὴν ἀπὸ πάσης θε-
ωρίας ἀπομακρυσμένην ἀπλότητά της, διὰ τὸ ἠθικὸν της,
καὶ διὰ τὸ αὐστηρὸν καὶ ἐν ταυτῷ φιλόανθρωπον πνεῦμα τῆς
θείας λατρείας ἐγένετο καθολικὴ θρησκεία. Οἱ διδάσκαλοι
κρατοῦντες τὴν σαθερῶς ὡς θεόπνευστον καὶ θεοδίδακτον,
ἀντιθέταν τὰς ἀληθείας της εἰς τὰς διὰ τοῦ λόγου ἀποδει-
κνυομένας. Τὴν σοφίαν, τὴν ὁποίαν εἰς μάτην ἐζήτησεν ὁ
ἀνθρώπινος λόγος, εὔρηκαν ἤδη, καὶ ἦσαν ἐκ μέσου τῶν
σκανδαλώδη φραγμῶν, ὅς τις διεχώριζε τὴν γινῶσιν τῆς ἀλη-
θείας ἀπὸ τὴν γινῶσιν τῶν καθηκόντων· ἀλλ' ὅμως ἡ ἰδέα
τῆς θείας ἀρχῆς τῆς πίσεως ἔδωκε πάλιν διαφερούσας ἐν-
νοίας, καὶ ἐζητεῖτο Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ πληροφορηθῶμεν
τὴν ἀποκάλυψιν, καὶ διὰ τινῶν μέσων νὰ διακρίνωμεν τὸ
θεῖον μάθημα καὶ τὴν ἀληθινὴν σημασίαν του. Ἐντεῦθεν
τὸ διάφορον βᾶρος, τὸ ὁποῖον ἐσυγχωρήθη εἰς τὴν παρά-
δοξιν καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

§. 226 Ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων Τινὲς μὲν,
μάλιστα Λατῖνοι, καθὼς ὁ Τερτουλιανὸς, ἐξέλασαν τὴν
φιλοσοφίαν ὡς εὐκαταφρόνητον, ἀνίκανον, ἀπατηλὴν, μα-
χομένην μὲ τὴν εἰς χριστὸν πίσιν, ἀπομακρύνουσαν ἀπὸ
θεοῦ, καὶ μὲ Διὰ ὡς ἐπινόημα τοῦ διαβόλου, καὶ πηγὴν

πειρασμῶν καὶ σκανδάλων (Τερτουλ. Ἀπολυγ. c. 47. de de praescript. haeres. c. 7. κατὰ Μαρκίωνα V, 19. Λακτάντιος div. instit. IV. 2. Κλήμ. Ἀλεξανδ. Στρωμ. Α'. σελ. 278. 309. Α'. Ζ'. Βασίλ. κατ' Ἐυνομ. Α'. Χρυσός. Ὁμιλ. εἰς Ματθ.) ἄλλοι δὲ, καὶ μάλιστα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἕλληνας, τὴν ἐθεώρησαν ὡς σύμφωνον μὲ τὴν χριστιανικὴν πίσιν, ἐπειδὴ ἔχει μετ' αὐτῆς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχήν. Ἡ δὲ ἀρχὴ αὕτη ἦτο κατὰ μὲν Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρα ἐσωτερικῆ ἀποκάλυψις διὰ τοῦ Λόγου (Ἀπολυγ. Β'. σελ. 50. 51. 83), κατὰ δὲ τὸν Κλήμεντα καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀλεξανδρινούς, ἔγγραφως παραδόσεις ἐκ τῶν Ἰουδαϊκῶν συγγραμμάτων (Ἰουστίνου Λόγ. Παρασκευ. πρὸς Ἕλληνας. Κλήμ. Ἀλ. Στρωμ. Α, σελ. 298. 312. Ἐυσ. προπαρ. Ἐυαγ. Η, 12. 13), κατὰ δὲ τὸν Ἀυγουστίνου, σοματικὴ παράδοσις (Περὶ Πόλ. Θεοῦ· VII, 11). Κατὰ τούτους ἡ φιλοσοφία ἦτο πρὸς διδασκαλίαν καὶ ἀπολογία καὶ σερύωσιν τῆς εὐσεβείας, ἂν ὄχι ἀναγκαία, ὅμως πολλὰ χρήσιμος. Ἡ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν χαριζομένη γνῶμη ὑπερενέικα κατὰ μικρὸν, καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν, ὥστε οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες νὰ κάμωσιν ἐκλεπτικὴν τινα χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας (Κλήμ. Ἀλ. Στρωμ. Α'. σελ. 288. Λακταντ. div. instit. VII. 7. Ἀυγουστ. de doctrina christ. II, 11. 39). Διὰ τοῦτο ὁ Ἰουλιανὸς ἄλλως δὲν ἐσοχάσθη νὰ βλάβῃ τὴν χριστιανικὴν πίσιν, εἰμὴ ἀπαγορεύων εἰς τοὺς Χριστιανούς τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν.

ψ. 227. Δὲν εἶχαν εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόληψιν ὅλας τὰς σχολὰς τῶν Ἑλληνικῶν φιλοσόφων οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες· ἀλλὰ τοὺς μὲν Ἐπικουρεῖους καὶ Στωϊκοὺς καὶ Περιπατητικοὺς

ὡς μὴ ἀποδεχομένους τὴν πληροφορίαν περὶ Θεοῦ, περὶ πρα-
νοίας, ἀθανασίας ψυχῆς, ἢ ἐξηγοῦντας αὐτὴν ἀμφιβολῶς
καὶ πρὸς τὸν χριστιανισμόν ἀντιθέτως, ἐτίμων ὀλιγώτερον·
τοὺς δὲ Πλατωνικοὺς, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ τῆς νέας Ἀλεξαν-
δρινῆς Σχολῆς, ἐσέβοντο καθ' ὑπερβολὴν. Ἰουστίνος, Κλή-
μης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Ὀριγένης, Συνέσιος, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀυ-
γουστίνος εὗρηκαν εἰς αὐτοὺς πολλὰς ἀληθείας, συναδρούσας
μὲ τὴν χριστιανισμὸν. Ἡ ἐκκλησία ἐφιλιώθη κατ' ὀλίγον
καὶ μὲ τὸν Ἀριστοτέλην, ὅπότε μάλιστα εἰς τὰς κατὰ τῶν
Ἀρειανῶν μάχας ἐχρειάσθη λεπτολόγους διαλεκτικὰς ὑποδι-
αιρέσεις. Βοήθιος μετέφρασεν εἰς τὸ Λατινικὸν καὶ ὑπεμνη-
μάτισε πολλὰ διαλεκτικὰ αὐτοῦ συγγράμματα· ἔνδοξος δὲ
Ἑλλήν ὑπομνηματιστὴς ἐχρημάτισεν ὁ Φιλόπονος.

§. 228. Ἡ φιλοσοφία κατ' ἀρχὰς μὲν ἔγεινε χρήσι-
μος ὡς διδακτικὸν καὶ ἀμυντήριον ὄργανον τῆς χριστιανικῆς
πίστεως κατὰ τῶν γραμματισμένων Ἑλλήνων, ἔπειτα ὡς
καταργητικὸν καὶ ἀναιρετικὸν τῶν αἱρέσεων, καὶ τελευταίου
ὡς ἀναπτυκτικὸν καὶ ἐξαπλωτικὸν τῶν χριστιανικῶν μαθημά-
των, ἀλλὰ περισσότερον κατὰ τὸ δογματικὸν παρά κατὰ
τὸ ἠθικόν. Εἰς ὅλας ταύτας τὰς μεταβολὰς ἔμεινε πάντοτε
ἡ μὲν Θεολογία ὡς πρὸς τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰς γνωστικὰς
ἀρχὰς ἢ ὑψίστη καὶ μόνη ἀληθινὴ φιλοσοφία· ἡ δὲ φιλοσο-
φία, θεραπευτικὴ τῆς Θεολογίας, καὶ κεραικὴ ἢ ἐξωτερικὴ
ἐπιστήμη (Τερτουλ. de praescript. haeres. c. 7. Λακ-
ταντ. div. instit. I, 1. V. III, 1. Σαλβιαν. de guber-
nat. Dei praefat. Ἐυσεβ. Προπαρ. Ἐυαγ. ΙΔ, 22. Δα-
μασκηνοῦ Λογικ. κ. 1. Διδύμου εἰς Δαμασκηνοῦ παράλ-
ληλ. σελ. 685).

§. 229. Ἡ ἀρχικὴ λοιπὸν θεωρία τῶν ἐκκλησιαστικῶν

πατέρων εἶναι διδασκαλία τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀναμειγμένη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον με φυσικοὺς συλλογισμοὺς. Εἰς τὰς φιλονεικίας κατὰ τῶν αἰρετικῶν, οἳ τινες ἐδέχοντο τὴν ἀποκάλυψιν χωρὶς νὰ καταφρονῶσι τὸν ὀρθὸν λόγον· μετὰ τὸν ζήλον τῶν διδασκάλων, ἀπομακρυνόντων πᾶσαν ἀνθρωπίνην βουλήν ἀπὸ τῆν θείαν ἀποκάλυψιν· καὶ διατηρούντων τὴν ἐνότητα καὶ καθαρότητα τῆς πίστεως, ἔλαβε πάντοτε τὴν ὑπερῆχην ἢ θεωρία αὕτη. Ἡ θεία ἀποκάλυψις ἐγνωρίσθη ὄχι μόνον πηγὴ τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἐν γένει καὶ πάσης θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς γνώσεως, καὶ διὰ τὴν ἐρμηνείαν ἐτίθη κανὼν πίστεως. Ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ αὐτὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἐλέους. Ὁ ἀνθρώπινος λόγος μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀδάμ εἶναι ἀνίσχυρος νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἐξυψωθῇ εἰς τὴν ἀρετήν. Τὰ δογματικὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων πατέρων ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ θεολογίαν· ἀλλ' ἐπιθεωρία τις τῶν εἰς αὐτὰ ἀπαντώντων φιλοσοφημάτων, καὶ ἡ σύνοψις τοῦ Ἀυγουστίνου συστήματος, εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς τὰ ἐφεξῆς.

§. 230. Θεός, καὶ σχέσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον, καὶ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι τὰ κυριώτερα ἀντικείμενα τοῦ φιλοσοφήματος τῶν ἱερῶν πατέρων· εἰς ταῦτα παρατηρεῖται ἡ σπουδὴ τῶν νὰ μορφώσῃ τὴν εὐλογον καὶ σύμφωνον μετὰ τὸν νοῦν πληροφορίαν.

Α'. ΘΕΟΣ. Τριπλῆ γνώσις Θεοῦ, διὰ τῆς ἀπαραλλάκτου εἰκόνης τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς φύσεως, καὶ ἀμέσως διὰ τῆς ἀποκαλύψεως. Φυσικο-θεολογικὴ καὶ κοσμολογικὴ καὶ οὐτολογικὴ ἀπόδειξις τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως. Ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία εἶναι

λόγῳ ἀκατάληπτος, τελέχιστον ἀκατάληπτος δι' ἰδεῶν,
 (Ἀυγους. de libero arbitrio II, 5—15). Ἄλλοι δὲ
 εἶναι ὀλιγότερου αἰσηροὶ καὶ συγχωροῦσι κάποιαν
 χρῆσιν τῶν ἰδεῶν. Οἱ πλείοτεροι διδάσκαλοι ἰδεά-
 σθησαν κατ' ἀρχὰς τὸν Θεὸν ὡς αἰσθητὸν ὄν ἐν
 τόπῳ καὶ ἐν χρόνῳ, ἐκαθάρισαν ὅμως κατ' ὀλίγον
 τὴν ἰδέαν ταύτην εἰς οὐλίαν, ἢ καὶ εἰς ἕκτασιν ἄ-
 πειρον καὶ ὑπὲρ τόπον· ἐσκέφθησαν ὀξύτατα περὶ
 τῶν τοῦ Θεοῦ προσόντων. Τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος
 μυσήριον ἐπίστευσαν ὅλοι καὶ μᾶς τὸ ἐδίδαξαν καθὸ
 μάθημα τῆς Θείας ἀποκαλύψεως· ἀλλ' ὁ Ἀυγουστίν-
 νος ἔκαμε τὸ δοκίμιον νὰ τὸ ἀποδείξῃ μὲ ἀρχὰς τοῦ
 λόγου (de Trin. VI, 20).

**Β'. Θεοῦ σχέσις πρὸς τὸν κόσμον. Δημιουργία τοῦ κό-
 σμου κατὰ τῶν Μανιχαίων καὶ Γνωστικῶν. Ἐγείνεν
 ἡ δημιουργία ἐν χρόνῳ, ἢ ἀπ' αἰῶνος; Διὰ τί τέ-
 λος; Καθολικὴ καὶ μερικὴ πρόνοια. Συντήρησις καὶ
 διοικήσις τοῦ κόσμου μετ' ἀγγέλων ἢ χωρὶς ἀγγέ-
 λων· ἀναίρεσις τῆς Ἀσρολογικῆς καὶ Στωϊκῆς εἰμαρ-
 μένης πρὸς σωτηρίαν τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας
 (Νεμέσιος de nat. hom. c. 38). Ἐννοσις τῆς τῶν
 ἀπάντων γνώσεως τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου
 ἐλευθερίαν. Πόθεν τὸ κακόν; εἶναι ἀναγκαῖον καὶ
 οὔτε μὲ θέλῃται οὔτε χωρὶς θέλησιν τοῦ Θεοῦ γινώ-
 μενον, ἢ γοῦν παρακεχωρημένον. Ὑπάρχουσι πνεύ-
 ματα εἰς διακονίαν ἀποξελλόμενα, καὶ ἐκπληροῦντα
 τοῦ Θεοῦ τὰς προσαγὰς. Πόθεν κατάγονται οἱ πρ-
 ονηροὶ ἄγγελοι; Ἐννοσιαι περὶ πνευμάτων εἰς Διου-
 σιον τὸν Ἀρεοπαγίτην καὶ εἰς τὸν Ἰελλόν. — Ἐκ**

δύω ἢ τριῶν οὐσιωδῶν μερῶν σύγκειται ὁ ἄνθρωπος; Αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων πρῶτον μὲν ἐνοήθησαν σωματικῶς, ἔπειτα δὲ πνευματικῶς. Ἀρχὴ τῶν ψυχῶν· ἔμμετος, ἢ ἄμεσος αὐτῶν παραγωγή· ἀθανασία ὡς ἰδιότης τῶν ψυχῶν, ἢ ὡς ἐλεύθερον δῶρον τῆς Θείας χάριτος.

Γ'. Σχέσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. Τοῦ Θεοῦ τὸ θεῖλημα εἶναι ὁ ὅρος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθυνόμεθα. Ὑπακοὴ ἄκρα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. Αἱ γνωστικαὶ πηγαὶ εἶναι ἡ ἁγία γραφή. Διὰ τί τέλος ζητεῖ ὁ Θεὸς ν' ἀκολουθῶμεν τὸ θεῖλημά του; Ἀπόλυτος δεσποτεία, καὶ αἰώνιος ἁγιασμός ἢ μακαριότης τοῦ ἀνθρώπου. Θεὸς εἶναι ὁ ὑψιστος νομοθέτης, καὶ τὸ ἐξοχόν ἀγαθόν, καὶ ὁ σκοπὸς τῶν λογικῶν ὄντων· ἀτελῆ καθήκοντα, καὶ δικαιώματα, καὶ ἀρεταί. Ἡ ἐλευθερία ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς πατέρας ὡς προσωπικὴ συνθήκη τῆς ἠθικῆς πράξεως.

§. 231.

Ὁ ἱερὸς Ἀυγουστίνος (γενν. εἰς Τάγασον τῆς Ἀφρικῆς τὸ 334) ἦτο ὁ πρόκριτος ἀπ' ὅλους τοὺς πατέρας τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Οὗτος διδαχθεὶς τὴν σχολαστικὴν φιλοσοφίαν, ἔγεινε μὲ ζῆλον διάπυρον Μανιχαῖος· ἀλλὰ διὰ τῆς πειστικῆς εὐγλωττίας τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου ἀποκατεστάθη ὀρθόδοξος, καὶ Ἐπίσκοπος Ἰππῶνος τὸ 405, καὶ διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας ἀκόρετος, καὶ καταπαλαισῆς τῶν αἱρέσεων, καὶ πατὴρ πολυγραφώτατος εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν. Ἀπέθανε δὲ τὸ 430. Διὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ νοός του καὶ τῆς ἀγγινοίας του, ἐπροσπάθησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν δι-

δασκαλίαν τῆς πίσεως μορφὴν φιλοσοφικῆς θεολογίας· καὶ ἐπέτυχε. Κατ' αὐτὸν Θεὸς εἶναι ἡ αἰώνιος ἀλήθεια καὶ ὁ αἰώνιος νόμος τοῦ δικαίου, τῶν ὁποίων εὐρίσκει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν νοῦν του τὰς ἐμφύτους ιδέας· ὁ Θεὸς ἐκάλεσεν ὅλα τὰ λογικὰ ἔντα εἰς τὴν μακαριότητα διὰ τῆς δικαιοπραγίας· καὶ διὰ τοῦτο ἐχάρισε εἰς αὐτὰ λόγον καὶ ἐλευθέραν θέλησιν. Εἰς τὴν θέλησιν κεῖται ὁ ἔσχατος, ἀνεξήγητος λόγος τῆς κακῆς ἢ ἀγαθῆς γρήσεως τῆς ἐλευθερίας, διὰ τῆς ὁποίας τὸ λογικὸν οὐ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεόν, ἢ παρεκτρέπεται ἀπ' αὐτοῦ, καὶ γίνεται ἄξιον ἢ ἀνάξιον τῆς μακαριότητος. Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ἀνήκουσιν ἀναγκαίως εἰς τὴν ἐντελῆ ὀλοκληρίαν τοῦ κόσμου· διότι αὐτῇ ἀπαιτεῖ, ὥστε νὰ εἶναι προηγημένα καθ' ὅλους τοὺς βαθμοὺς ὅλα τὰ δυνατὰ ἔντα (*de libero arbitrio* I, 14. II, 19. 20. III, 9. *liber.* 3. *Qu.* 41). Εἰς δὲ τὴν μετὰ ταῦτα ἡλικίαν του ἤλλαξε τὴν γνώμην του καὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν πτώσιν ἔχασε μὲν τὴν ἀθανασία καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νὰ εἶναι ἀναμάρτητος, ἐφύλαξε δὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νὰ ἀμαρτάνῃ· καὶ διὰ τοῦτο πᾶσαν ἀγαθοῦ θέλησιν τὴν ἐνεργεῖ ἀμέσως ὁ Θεός· καὶ ἐλευθέρως εἰς ἄλλον μὲν δίδει ταύτην τὴν χάριν, ὅπ' ἄλλου δὲ τὴν ἐπαγορεύει· ὅτι ἡ εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐπιμονὴ εἶναι καὶ αὕτη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἐλέους (*de civitate Dei* XIV, 12. XV, 21. XXI, 12. XXII, 30). Μετὰ τοῦτο τὸ σύστημα περιεπλέχθη εἰς φιλονεικίας μετὰ τοῦ Πελαγίου, τὸν ὁποῖον ἐπολέμησε διὰ μαρτυριῶν τῶν ἀγίων γραφῶν.

§. 232. Τοῦ Ἱεροῦ Ἀγουστίνου τὸ τελευταῖον ὑπερφυσικὸν σύστημα ἔγινεν ἡ βάσις τῆς δογματικῆς θεολογίας

εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν. Διετηρήθησαν δὲ διὰ τύχην τῶν ἐφεξῆς τῆς ἀμαθείας χρόνων πολλὰ λείψανα τῆς προγενεσέρας καλλιέργειας τοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων μεταξύ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἐνδοξοτέρων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων, καθὼς εἶναι ὁ Ἱερὸς Ἀυγουστίνος, Διονύσιος ὁ Ἀρεοπολίτης ὁ Βοήθιος (ἀποθ. τὸ 525) μετάφρασεν εἰς τὸ λατινικὸν συγγράμματα τινὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ Κασσιόδωρος (ἀπ. τὸ 563) κατέθεσε τεμάχια τινὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας διὰ τὸ μέλλον· καὶ ἐδιώρισεν τοὺς Μοναχοὺς νὰ ἀντιγράψωσι τὰ χειρόγραφα. Εἰς δὲ τὴν Γραικικὴν αὐτοκρατορίαν διετηρήθη κάποια φιλολογία καὶ ἐπισημονικὴ καλλιέργεια χωρὶς ζωηρὸν πνεῦμα, μίχρη τέλους, ἐπειδὴ εἰς αὐτὴν ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις διετήρησε πάντοτε ἀριστοκρατικὴν μορφήν, καὶ τὴν ἐζωοποιεῖ ἡ χρῆσις τῶν ἀθανάτων Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. Ἐνταῦθα Ἰωάννης μὲν ὁ Δαμασκηνὸς (ἀποθ. 754) ἔγραψε πρῶτον θεολογικὸν τι σύστημα. Στοβαῖος δὲ (κατὰ τὴν Ε'. ἑκατοντ.) καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Πατριάρχης Φώτιος (ἀποθ. τὸ 858), συνήθροισαν πολυτιμότητας ἐκλογὰς καὶ ἀποσπάσματα ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων. Πρέπει εἰς τοὺτους τοὺς ἐσχάτους νὰ χρεωσῆ μεγάλην χάριν ἢ τῆς παιδείας ἀναδίωξις.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

**Ίσολία τῆς φιλοσοφίας τῆς μέσης Ἡλικίας,
ἢ τῆς Σχολαστικῆς.**

Ἄπο ἔτους 800 ἀπ. Χ. ἕως 1500.

Σπουδὴ τοῦ Λόγου πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων ὑπὸ τὴν
προσαγὴν ξένης τινος ἀρχῆς, καὶ διωρισμένου κανόνος.

§. 233.

Εἰς τῆς ὠμότητος καὶ ἀμαθείας τοὺς χρόνους, οἱ ὅποιοι
ἠκολούθησαν τῶρα, μετέβη διὰ λεπτοῦ τινος ῥάμματος ἐκ
τῆς πρώτης περιόδου εἰς τὴν δευτέραν κάποια κλίσις εἰς τὴν
φιλοσοφίαν. Εἰς τὰ πτωχὰ λείψανα τῆς προγενεσέρας δαψι-
λείας ἐνυποκρύπτετο ζώπυρον παιδείας καὶ νέου εἶδους φιλο-
σοφίας, κατὰ τὸν χαρακτῆρα πολλὰ διαφόρου, ἢ ὅποια ὀ-
νομάζεται Σχολαστικὴ, ἐπειδὴ ἐκ τῶν χρόνων Καρόλου
τοῦ μεγάλου ἤρχισε νὰ ἐκβαίνῃ ἀπὸ τὸ σχολεῖα Οὗτος
ὁ μέγας αὐτοκράτωρ, ὁ ὑπερξαναστὰς ὑπεράνω τῆς ἐπο-
χῆς τῶν χρόνων του, ἤρχισεν ὑπὸ τὴν παιδείαν τῶν ἱε-
ρέων, καὶ συνέστησε δι' αὐτοὺς σχετικῶδη σχολεῖα, εἰς τὰ
ὅποια ἐδιδάσκοντο αἱ ἐπτὰ ἐλευθέραι τέχναι (τὸ τριόδιον
καὶ τὸ τετραόδιον) κατὰ τὰς ἀτελεῖς βάσεις Κασσιόδωρου

καὶ Μαρτιανοῦ Καπέλλα. Ἐσίστησε δὲ καὶ αὐλικὴν σχολὴν εἰς παιδείουσι τῶν πολιτικῶν, καὶ ἐκάλεσε διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον πεπαιδευμένους τινας ἐκ τῆς Ἀγγλίας. Οἱ διάδοχοί του ἐπεμελήθησαν τὴν σίτισιν τῶν εἰς τε τὰ μοναστήρια καὶ εἰς τὰς ἀρχιεπισκοπικὰς καθέδρας σχολείων πρὸς παιδείουσι τῶν ἱερέων.

§ 234. Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα, καὶ περισσότερον ἀκώμη εἰς τὰ μετέπειτα συσταθέντα πανεπιστήμια, μάλιστα εἰς τὸ τῶν Παρισίων ὡς ἀρχέτυπαν ὄλων τῶν ἄλλων, ἐξυψώζετο κατ' ὀλίγου ζωηρά τις ἀγάπη τῆς παιδείας καὶ ἀποκτήσεως γνώσεων, ὅσου ἐσυγχώρουσαν τότε αἱ χρεῖαι, αἱ ἐπιτηδειότητες καὶ ἡ κατασασίς τῶν ἱερέων, διὰ τοὺς ὁποίους συνεσόθησαν ἐξαιρέτως τὰ σχολεῖα. Εἰς τούτους εὐρέθη ἡ πῖσις εἰς τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπὸ Θεοῦ ἀποκαλυφθειῶν ἀληθειῶν, αἱ ὁποῖαι συνεπλήρουν τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, συμπροβαίνουσα μὲ τὴν κατ' ὀλίγον διεγειρομένην σπουδὴν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς βεβαιότητος τῶν ἀρχῶν τῆς ἔργαυα δὲ ταύτης τῆς ἐρεῦνης ἦσαν ἡ Λογικὴ καὶ ἡ Μεταφυσικὴ, ἡ γενικῶς ἡ Διαλεκτικὴ.

§ 235. Ἐκ τούτων ἐγεννήθη ἡ σχολαστικὴ φιλοσοφία, τῆς ὁποίας ἡ οὐσία ὑφίσταται εἰς τὴν τῆς Διαλεκτικῆς ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῆς Θεολογίας, καὶ εἰς τὴν τῶν δύο τούτων ἐσωτερικὴν συγχώνευσιν. Χωρὶς πραγματικὰς γνώσεις, χωρὶς τὴν προοδεύουσαν παιδεῖαν ἐπροσπάθει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψισον, τὴν τοῦ Θεοῦ γνώσιν· καὶ — τὸ ὁποῖον ἦτο ὁ ἀντίθετος τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας δρόμος — ἀπὸ τοῦ ὕψιστου νὰ περιλάβῃ καὶ ὅλην τὴν σφαῖραν τοῦ τῶν γνώσεων συμπληρώματος. Τὸ ὕψιστον ἦτο ἤδη δεδομένον διὰ τῆς ἀποκαλύψεως. Ἐ-

α 44 Μέρος Β'. Φιλοσοφία τῆς μείσης ἡλικίας.

πρεπε λοιπὸν νὰ ζητηθῆ προσέτι καὶ τὸ εἶδος τῆς λογικῆς μαθήσεως, ἢ εὐκρίνεια καὶ καθαρότης τῶν γνώσεων. Τί ἔπρεπε νὰ εὐρεθῆ ἦτο ἐγγράφως προσηταγμένον· καὶ πᾶσα παρέκδοσις ἀπ' αὐτοῦ ἐτιμωρεῖτο ὑπὸ τῆς ἱεραρχίας. Τὸ μέσον, διαλεκτικῆτις, ἐσερεώθη κατ' ὀλίγον ἀμεταβλήτως διὰ τῆς συνηθείας, καὶ μετὰ ταῦτα διὰ προσαγῆς, ἣτις ἐκίρηττεν αἰρέτικους τοὺς μεταβάλλοντάς τι ἐξ αὐτῆς. Ἐσενοχωρήθη λοιπὸν ὁ κύκλος τῆς τοῦ Λόγου ἐνεργείας, καὶ ἔπρεπε νὰ ἀναφανῆ πνεῦμα τι λεπτολόγον καὶ μικρολόγον, ἀναπαυόμενον μὲ διακένους τύπους, καὶ μὲ παιγνιδίου τε πρὸς τὰς ιδέας.

§. 236. Ἡ σπουδὴ αὕτη ἤρχισεν ὀπὸ τὴν Θεολογίαν, ἣτις ἔμεινε διὰ τοῦτο καὶ ὁ σκοπὸς καὶ τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον· πρῶτον ἦτο ὑπεράσπισις καὶ ἀπόδειξις θεωρημάτων τινῶν καὶ δογμάτων δι' ἀύθεντικῶν ἀρχῶν· δεύτερον, τακτικῆτις σύναψις τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς γεννηθέντος ἀθροίσματος· τελευταῖον, προέκτασις τῆς δεδομένης περιοχῆς τῶν γνώσεων διὰ προσδιορισμοῦ καὶ συνδυασμοῦ τῶν ιδεῶν.

§. 237. Φιλοσοφία κατ' ἀρχὰς δὲν ἦτο τίποτε, εἰ μὴ εὐτελές τι σκελετὸν τῆς Λογικῆς· ἢ περιοχῆτις προεξετείνετο ἐνῶ ἐγνωρίζετο μὲ τὴν Ἀριστοτελικοαραβικὴν φιλοσοφίαν δι' ἀτελιῶν μεταφράσεων ἐκ τοῦ Ἀραβικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ ιδιώματος· Ἡ δευτέρα, μ' ὅλον ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐμποδίσθη καὶ ἀφωρίσθη, εὔρισκεν εἴσοδον πάντοτε περισσοτέραν, καὶ τελευταῖον ἐφθασεν εἰς γενικὴν ἐξουσίαν ἐνωθεῖσα μὲ τὴν Θεολογίαν. Τριπλῆσχέσις τῆς φιλοσοφίας μὲ τὴν Θεολογίαν· α') ὑποταγῆ τῆς φιλοσοφίας ὡς θερα-

παινίδος· β') συνδιαταγή και ὁμοσθημία τῶν δύο· γ') διαφορὰ και χωρισμὸς και τῶν δύο.

§. 238. Ἡ τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας διάρκεια ἐν περικλείεται εἰς ἀκριβῶς προσδιωρισμένα ὅρια. Ἦρχισι μὲν κατὰ τὴν Θ' ἑκατοῦταετηρίδα, και ὁρακεῖ ἐν μέρει ἕως τῶν ἡμερῶν μας· ἡ δὲ ἀπεριόριστος ὑπόληψις της και ἡ καθολική της εὐέργεια ἠλαττεύετο κατ' ὀλίγον μὲ τὴν ἐπανελευσίαν της μελέτης τῶν Κλασικῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, και μετ' τὴν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπόστασις της Λουθηρανῆς ἐκκλησίας.

§. 239. Ἐμποροῦν νὰ τεθῶσι τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας τίσσαρες ἡλικίαι, αἵ τινες ερέφονται εἰς τὸ πραγματικὸν τῶν ιδεῶν, και εἰς τὴν τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν Θεολογίαν σχέσιν.

Πρώτη Ἡλικία ἕως τῆς ΙΑ' ἑκατοῦταετηρίδος. Ἄκριτος πραγματικὴ δόξα, μερικά δοκίμια εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Δευτέρα Ἡλικία· ἀπὸ Ῥοσκελίνου ἕως Ἀλβέρτου τοῦ μεγάλου κατ' ἀρχὰς τῆς ιγ' ἑκατοῦταετηρίδος· ἀρχὴ ἐλευθέρως διανοήσεως, ἡτις παρευθὺς ἐμποδίσθη ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν δύναμιν. Νίκη τῆς πραγματικῆς δόξης, ἐννοσις μεγάλη τῆς φιλοσοφίας μετ' τὴν Θεολογίαν.

Τρίτη Ἡλικία· ἀπ' Ἀλβέρτου τοῦ μεγάλου ἕως Ὀκκάμου, ἀπὸ ΙΓ' ἕως ΙΔ' ἑκατοῦταετηρίδος· ὑπεροχὴ τῆς πραγματικῆς δόξης, ερέβωσις τοῦ διδακτικοῦ συστήματος τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς Ἀραβικο-ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας· τελεία συμμαχία τῆς Θεολογίας μετ' τὴν φιλοσοφίαν· ἐποχὴ τοῦ Θωμᾶ και Σκότου.

Τετάρτη Ἡλικία· ἀπὸ Ὀκκάμου ἕως τῆς ΙΣ'

ἑκατονταετηρίδος. Πόλεμος τῆς Ὀνοματικῆς μετὰ τὴν Πραγματικὴν δόξαν, καὶ νίκη τῆς πρώτης· χωρισμὸς κατ' ὀλίγον τῆς Θεολογίας ἀπὸ τὴν Φιλοσοφίαν δι' ἀνακαινίσεως τῆς παλαιᾶς διχουσίας. Δοκίμια μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν Φιλοσοφίαν καὶ Θεολογίαν γεννῶσι παραφατριασμούς.

§. 240. Ἡ κρίσις ταύτης τῆς φιλοσοφίας μετὰ δικαίαν διάκρισιν τοῦ χρόνου καὶ τῶν τοπικῶν σχέσεων θελεῖ δικαιώσασθαι ὅ,τι ἠδύνατο νὰ γείνη τότε καὶ τώρα, τὴν ἀπουσίαν τῶν μεγάλων καὶ ἐπισήμων ἀνδρῶν, χωρὶς νὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰ σφάλματα τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἀνόητον μίμησιν τοῦ πολλοῦ συφερτοῦ, τὰ μεγάλα κατὰ ὄμοῦ καὶ ὅσα ἐκρίθησαν ἀληθῶς ἐπιβλαβῆ· κατὰ μὲν λέγω τὴν διαλεκτικὴν τοῦ νοῦς γύμνασιν, ἐτοιμότητα καὶ ὀξύτητα εἰς τὴν διανόησιν, ἔκτασιν τῆς ἐπικρατείας τῆς δογματικῆς Μεταφυσικῆς, ἐξήγησιν οὐτολογικῶν καὶ τελεολογικῶν ἰδεῶν· κατὰ δὲ, τὴν ἀγαλίνωτον ἔκτασιν τοῦ θεωρητικοῦ πνεύματος μετὰ φανησιασμόν, ἐθισμόν εἰς τὴν ἀνθευτίαν καὶ μέμησιν, καταφρόνησιν τῶν πραγματικῶν γνώσεων, ἀμέλειαν τῶν πηγῶν τῶν, τῆς πείρας, τῆς ἰσορίας, τῆς γλώσσης, τῆς αἰσθητικῆς κρίσεως, μόρφωσιν μικρολόγου πνεύματος εἰς ἀναλύσεις καὶ διαιρέσεις μετὰ ὑπεροψίαν τῶν ὑψηλοτέρων γνωρισμάτων τῆς ἐπιστήμης, καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν παιδείαν τῆς ἀνθρωπότητος.

§. 241.

Καθολικὰ συγγράμματα διὰ τὴν ἰσορίαν τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας.

ΠΡΩΤΟΝ ΤΜΗΜΑ.

ΠΡΩΤΗ Ἡλικία.

* **Ἀκρίτος καὶ ἀδοκίματος πραγματικὴ δόξα
ἕως τῆς ἀρχῆς τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος.**

§. 242.

Ἰωάννης Σκότος Ἐριγένας.

Α'σθενεῖς καὶ ἀτελεῖς εἶναι οἱ ἀγῶνες τοῦ Λόγου εἰς ἐπανάληψιν τῆς σπουδῆς του κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἡλικίαν. Ἄλλ' εἰάν ἔλειπεν ἡ βία καὶ ὁ διωγμὸς τῆς Ἱεραρχίας, ἤθελαν δεῖξιν λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Ἐμποροῦν λοιπὸν ἐδῶ νὰ τεθῶσι μόνου ἐπίσημοί τινες ἄνδρες, οἵτινες ὑπερῶτισαν τὸ παχὺ σκότος τῆς ἀμαθείας, καὶ προκάτεβαλαν τὴν βάσιν τῆς σχολαστικῆς Φιλοσοφίας. Ἐκ τούτων πρῶτος καὶ κατὰ τὸν χρόνον καὶ κατὰ τὰ προτερήματα ἀπαντᾷ Ἰωάννης Σκότος Ἐριγένας, ἀνὴρ εὐμαθῆς, καὶ μὲ φιλοσοφικὸν ἐλευθέρως νοεῦν πνεῦμα, χωρὶς νὰ ἐξεύρωμεν πῶς ἐξυψώθη εἰς ταῦτα. Ἐπροσκάλισθη ἀπὸ Ἀγγλίας εἰς Γαλλίαν ὑπὸ Καρόλου τοῦ φαλακροῦ ἢ νὰγκάσθη ἕως, καταδιωκόμενος ὡς αίρετικὸς, νὰ ὑποσρέψη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 886. Ἡ γυνῶσις του τῆς Λατινικῆς καὶ Ἑλληνικῆς (κατὰ τινὰς δὲ καὶ τῆς Ἀραβικῆς) γλώσσης, ἢ πρὸς τὴν Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος φιλοσοφίαν

ἀγάπη του, ἡ Διουυσίου τοῦ Ἀρσοπαγίτου μετάφρασίς του, ἡ τῶν φρονημάτων του ἐλευθέρᾳ καὶ καθαρᾳ ἐξήγησις εἰς τὰς τότε ἐπικρατούσας λογομαχίας περὶ τοῦ κατὰ θεῖαν χάριν προορισμοῦ καὶ τῆς θείας μεταλήψεως, ἡ ἀξία του θεωρία τῆς φιλοσοφίας ὡς ἐπιστήμης τῶν λόγων παντὸς πράγματος, μὴ δυναμένης νὰ εἶναι παρὰ τὴν θρησκευτικὴν διάφορον, τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα, ἀνακαινισμένη παράφρασις τοῦ νεοπλατωνισμοῦ, τῆς ὁποίας κυριωτέρα θέσεις εἶναι, „Θεὸς εἶναι ἡ οὐσία ὅλων τῶν πραγμάτων· ὅλα τὰ πράγματα ἐκπηγάζουσιν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς αὐτόν“ ὅλα ταῦτα ἦσαν θαυμάσια φαινόμενα τοῦ χρόνου ἐκείνου, καὶ γεννήματα μελέτης, ἣτις ἔπρεπε νὰ ἐνεργηθῆναι περισσότερο, εἰάν εἴεν ἐμποδιζέτο ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὡς αἵρεσις.

§. 243.

Βερεγγάριος καὶ Λαμφράγκος.

Μετὰ Γέρβερτον, Μοναχὸν εἰς Αὐριλάκ, καὶ τέλος Πόπαν Σίλβεσρον Β'. (ἀπ. 1003), ὅς τις περιλαβὼν ἀπὸ τοὺς Ἀραβας βασιμους γνώσεις τῆς Μαθηματικῆς καὶ τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, ἐπίσημος ἐχρημάτισε Βερεγγάριος ἀπὸ Τούρς (ἀποθ. 1088)· ὡς νοήμων καὶ γραμματισμένος καὶ ἐλευθερόφρων· ἀλλ' εἰς τὴν περὶ Μετουσιώσεως διδασκαλίαν ἔπαθε σκληροτάτους διωγμοὺς· ὁ ἀντίμαχός του Λαμφράγκος (γενν. εἰς Παύσιαν τὸ 1005, καὶ ἀπ. ἀρχιεπίσκοπος Καντερβυρίας τὸ 1089) ἐπροσάρτευσεν τὴν μελέτην καὶ τὴν εἰς τὴν Θεολογίαν ἐφαρμογὴν τῆς Διαλεκτικῆς. Ἡ δὲ λογομαχία αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ δύο πατρίαι ἐπαρ-

ῥησιάζθησαν ἐκ νέου, ἐχρησίμευσεν εἰς τὸ νὰ ἐπιτείνῃ περὶ σσότερον τοὺς δεσμοὺς τῆς αὐθεντίας.

§. 244.

Ἰλδεβέρτος Τούρς.

Μαθητὴς τοῦ Βερεγγαρίου, Ἰλδεβέρτος Λαβαρδίνος, ἀρχιεπίσκοπος Τούρς (γενν. 1057. καὶ ἀποθ. 1132) ἀπέκτησε μεγάλην μάθησιν, ἀνάγνωσιν τῶν κλασικῶν, κρίσιν, αἰσθήσιν, καὶ πρακτικὴν γνῶσιν, ἧτις τὸν διεφύλαξεν ἀπὸ ματαίας λογοτριβᾶς· Ἡ Θεολογικὴ του πραγματεία (τῆς ὁποίας μέρος ἀπαντᾶται εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Οὐγώνος ἐκ τοῦ ἀγ. Βίκτωρος), καὶ ἡ ἠθικὴ του Φιλοσοφία εἶναι τὰ πρῶτα δοκίμια δημοσίου συστήματος τῆς Θεολογίας.

§. 245.

Ἀυσέλμος Καντερβυρίας.

Ἀυσέλμος γεννηθεὶς εἰς Ἀγγούσαν Πραιτωρίαν τὸ 1034 καὶ ἀποθανὼν ἀρχιεπίσκοπος Καντερβυρίας τὸ 1109, ὁ δεῦτερος Ἀυγουστίνος, μεγαλήτερος παρὰ τὸν Ἰλδεβέρτον κατὰ τὴν ἐξύνοϊαν καὶ τὴν διαλεκτικὴν ἐτοιμότητα, προσήγγισεν εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν εὐκρίνειαν καὶ τὴν ἀρμονικὴν παιδείαν, ὅχι ὅμως καὶ κατὰ τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον καὶ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα. Οὗτος ἠσθάνθη ὀξέως τὴν χρείαν θρησκευτικῆς τινος φιλοσοφίας, καὶ ἐπροσπάθησε νὰ τὴν συναπλήρωσῃ δι' ἀναγωγῆς τῶν πλείστων ἀπὸ τοῦ Ἀυγουστίνου ληφθέντων θρησκευτικῶν ἀληθειῶν εἰς ἀλληλενδετοὺς συλλογισμοὺς· ἐκ τούτων συνεκροτήθη τὸ Μονολόγιόν του, εἶδος Θεολογικοῦ συστήματος, καὶ τὸ προσλόγιόν του, εἰς τὸ ὁποῖον ἀ. εἰδεί-

κυβε τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ιδέαυ τοῦ μεγίστου καὶ τελειοτάτου οὗτος· ἀλλὰ μοναχὰς τις Γαύκιλλος κατέσρωσε μὲ ὀξύνοισιν τὰ ἀσθενῆ μέρη τῆς ἀποδείξεώς του. Ὁ Ἀυσέλμος κατέβαλε τὰς βάσεις τῆς σχολαστικῆς Θεολογίας, ἐνῶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν τόνον, εἰς καὶ ἐλήφθησαν δρόμοι ἄλλοι, καὶ αἱ ἰδικαὶ του ιδεαὶ δὲν ἀνεπτύχθησαν παραίτερα.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ἩΛΙΚΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ἀπὸ Ῥοσκελλίνου ἕως Ἀλβέρτου τοῦ μεγάλου.

Διχόνοια τῆς πραγματικῆς δόξης καὶ τῆς Ὀνοματικῆς.

§. 246.

Ῥοσκελλίνος.

Ἰωάννης Ῥοσκελλίνος, κανονικὸς εἰς Κομπιένδιον, προήγαγε πρῶτος μίαν ἐπὶ πολὺ διαρκέσασαν διχόνοιαν διὰ τῆς αἰρετικῆς του διαλεκτικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν πιθανῶς ἐδίδασκε τριθείαν (καταδικασθεὶς τὸ 1092 εἰς Ἀυγούσαν τῶν Σουεσσώνων) καὶ ἐσεβαίονε περὶ τῶν καθήλου ιδεῶν, ὅτι εἶναι λέξεις ἢ ὀνόματα. Ἐντεῦθεν ἐξ ἀφορμῆς χωρίου τινος τῆς τοῦ Πορφυρίου εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Λογικὴν εἰσαγωγῆς ἐκβῆκεν ἡ ὀνοματικὴ δόξα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐμάχετο ἡ τῶν πραγματικῶν φατρία δι' ὅ-